

Atbilde cilvēkiem, kas Latvijā ieradušies dzīvot, mācīties, strādāt.

“Neko, kas attiecas uz mums, neizlemt bez mums” principam ir izšķiroša nozīme jebkura iespēju radīšanas pasākuma sekmīgā īstenošanā.

Integrācijas rokasgrāmata, 2010

Lids: Iepriekš, 2013. gada novembrī un decembrī NIC jūs iepazīstināja ar datorzinību speciālistes, cilvēktiesību aizstāves un starptautisko cilvēktiesību maģistra programmas studentes Miras Tsargand viedokli par problēmām un iespējām, ko cilvēks no tā dēvētajām trešajām valstīm sastop Latvijā. Pateicībā par iespēju Miru intervēt, esmu solījusi meklēt atbildes uz viņas problēmjautājumiem. Šajā rakstā lasītājs varēs uzzināt, kādi risinājumi Miras nosauktajām problēmām **diskriminācijas mazināšanas un novēršanas, izglītības un politiskās līdzdalības jomās** būtu iespējami Latvijā, un kādu labo praksi varam iepazīt citās, tā dēvētajās ES „vecajās migrācijas valstīs”.

Ievadam. Pirms vairākiem gadiem mana kolēģe, imigrācijas politikas speciāliste, sarunā pie pusdienu galda stāstīja, ka sarakstē ar kādu kolēģi no Vidusāzijas, kuram laicīgi nebija paspējusi atbildēt uz e-pastu, saņēmusi ziņu „Vai tu izlasīji manu epastu? Kur ir mana atbilde?” Lieki teikt, ka sirsniņi nosmējāties. Pēc tam gan mans kultūrsensitīvais profesionālisms kā adata no maisa asi iespraucās ikdienas sarunā - „viņiem laikam tieši jautāt ir ierasti.” Smieklī atbrīvo, rakstīja izcilais krievu literatūrzinātnieks Mihails Bahtins, raksturojot sengrieķu kultūras ironisko slāni. Dialogā ar cilvēkiem no citām kultūrām, kuri nokļuvuši Latvijā un ar to saista dzīvi, joki, ironija, smieklī palīdz kļiedēt spriedzi, kas, kā tas bija izlasāms Miras Tsargand novembrī šeit publicētajā intervijā, viņus neatstāj pat vairākus gadus pēc iedzīvošanās šeit. Skumji, ne ironiski, bija decembrī uzzināt, ka, gandrīz pēc 20 gadu dzīves šeit, Latviju grasās pamest kāds ievērojams cilvēktiesību aktīvists no ASV.

Bet par atbildi nopietni. Centīšos, izmantojot labās prakses piemērus no citu ES valstu imigrācijas politikas un tiesiskā regulējuma, sniegt Mirai atbildi. Par to, kā būtu cilvēku un valsts cienīgi izturēties pret cilvēkiem, kas Latvijā ieradušies dzīvot, mācīties, strādāt.

Kas vēl nav kārtībā? Mājas darbi.

Lai atbildētu uz šo jautājumu, vērts pārskatīt ES kopīgos pamatprincipus imigrantu integrācijai.¹ Tabulā piedāvāju to īstenošanas intensitātes un sekmju novērtējumu pie mums.

N.p.k.	Pamatprincips	Darbojas	Ieviešanas procesā	Nedarbojas
1.	Integrācija ir dinamisks, visu imigrantu un dalībvalsts pamatiedzīvotāju savstarpējas pielāgošanās divvirzienu process.		X (ieviešot visās skolās izglītības standartos esošos starpkultūru izglītības elementus, tolerances veicināšanu, ilgtermiņā var situāciju mainīt)	X (politikas dok. paredz imigrantu pielāgošanos)
2.	Integrācija prasa Eiropas Savienības pamatvērtību respektēšanu.		X (definētas politikas dokumentos)	
3.	Nodarbinātība ir galvenā integrācijas procesa sastāvdaļa, un tai ir centrālā nozīme, lai imigranti piedalītos, sniegtu	X (augstu kvalificētiem imigrantiem - Zilās kartes)	X (zemākas kvalifikācijas imigrantiem un studentiem)	X (nav karjeras atbalsta imigrantiem, īpaši tas būtu aktuāli jauniešiem; līdzīgi kā

¹ Integrācijas rokasgrāmata politikas veidotājiem un integrācijas speciālistiem, 3.izdevums, MPG, 2010. 159.lpp.

	savu ieguldījumu vietējās sabiedrības dzīvē, un šis ieguldījums kļūtu acīmredzams.		ierobežojumi strādāt pie vairākiem darba devējiem)	nepilsoņiem - konkrētu profesiju aizliegums)
4.	Pamatzināšanas vietējās sabiedrības valodas, vēstures un institūciju jomā ir neaizstājami integrācijas faktori; imigrantu sekmīga integrācija ir iespējama tikai tad, ja tiem sniedz iespēju iegūt šīs pamatzināšanas.	X (kursi notiek uz projektu finansējuma pamata, trūkst elastīga laika plānojuma, ja imigrants strādā)	X (MK noteikumi regulē atbalstu izglītības apguvē, bet tam nav speciāla finansējuma)	X (nav orientācijas un valodas kursu darba vietās; to trūkums augstākajā izglītībā)
5.	Izglītības jomā pieliktām pūlēm ir izšķiroša nozīme, lai imigrantus, un īpaši viņu pēcnācējus, sagatavotu par veiksmīgākiem un aktīvākiem sabiedrības dalībniekiem.	X (pieejama pirmsskolas un pamata izglītība)		X (par vidējo un augstāko izglītību ir jāmaksā, bet augstskolā var pretendēt uz stipendiju)
6.	Labākas imigrantu integrācijas faktoru vidū izšķirošs ir nosacījums, ka ieceļotājus nediskriminē un viņi ir līdztiesīgi pamatiedzīvotājiem attiecībā uz piekļuvi iestādēm, kā arī sabiedriskiem un privātiem labumiem un pakalpojumiem	X (pieejami krīzes sociālie pakalpojumi, bezdarbnieka pabalsts ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju)		X (ikdienas rasismu apstiprina regulāri sabiedriskās domas mērījumi; diskriminācijas fakti konstatēti LCC gada pārskatos)
7.	Svarīgs integrācijas mehānisms ir bieža sadarbība imigrantu un dalībvalsts pilsoņu starpā. To var attīstīt kopīgos forumos, starpkultūru dialogā, sniedzot informāciju par imigrantiem un viņu kultūru, kā arī veicinot labākus dzīves apstākļus pilsētu vidē.		X (ikgadēji sadarbības projekti, KM un NVO sadarbībā, piem. <i>Dzīvot Latvijā</i> u.c.)	
8.	Eiropas Pamattiesību harta garantē dažādu kultūru un reliģiju praksi, un šīs tiesības ir jāaizsargā, ciktāl tas nav pretrunā ar citām nepārkāpjamām Eiropas tiesībām vai atsevišķo valstu likumiem.	X (aizsardzība noteikta LR Satversmē)		
9.	Imigrantu integrāciju, īpaši vietējā līmenī, veicina viņu līdzdalība demokrātijas procesos un integrācijas politikas un pasākumu formulēšanā.	X (var dibināt NVO un arodbiedrības)		X (nav tiesību vēlēt pašvaldību vēlēšanās, nedrīkst dibināt politiskas partijas)
10.	Integrācijas politikas un pasākumu dominējoša virzīšana visos attiecīgajos politikas resoros un valsts pārvaldes un publisko pakalpojumu līmeņos ir svarīgs sabiedrības politikas veidošanas un īstenošanas faktors.		X (KM - atbildīgā ministrija, notiek starpministriju sadarbība ar IeM, IZM, EM, LM)	X (valsts un pašvaldību pārvaldē trūkst dažādības vadības regulējuma ²)
11.	Ir nepieciešama skaidru mērķu izvirzīšana, indikatoru un novērtēšanas mehānismu izveide, lai noregulētu politiku, novērtētu integrācijas progresu un		X (MIPEX ³ latviski publicēts 2011.g.; 2011. gadā BISS izstrādāja Trešo valstu valstspiederīgo	

² M. Golubeva, I. Kažoka, O. Rastrigina. Dažādības vadība publiskajā sektorā: attīstīto valstu pieredze un Latvijas situācijas novērtējums Providus, 2011, 13.lpp.

³ MIPEX - imigrantu integrācijas politikas indekss (aptver 29 Eiropas valstis, ASV un Kanādu). Pētījums notiek reizi trīs gados, notikuši četri mērījumi. Pašreiz tiek apkopoti MIPEX IV rezultāti.

	efektīvāk izmantotu informācijas apmaiņu.		integrācijas politikas novērtējuma metodoloģijas rokasgrāmatu)	
--	---	--	--	--

Labā prakse jeb špikeri politikas veidotājiem.

Ironiski: projektu rakstītāju un ieviesēju sarunās viens otrs dēvē Latvijas ierēdniecību par pirmrindniekiem ES - ja īsteno Eiropas Komisijas noteikto, tad par 200%. Kā redzams no tabulas, šis nav tas gadījums. Turpretim vecās imigrācijas valstis, kā Spānija, Portugāle, Itālija, Grieķija, Nīderlande, Dānija, Zviedrija, Vācija un ārpus ES Norvēģija, izceļas ar pārdomātu un apzināti imigrantiem veltītu politikas izstrādi. Nav jābrīnās, jo minētajās valstīs jau kopš pagājušā gadsimta 90. gadiem ieviests 11. pamatprincips - imigrācijas politikas veidošana balstās gan uzņemošās, gan ienākošās sabiedrības izpētē, risinājumu modelēšanā, kļūdu un sasniegumu izvērtēšanā. Protams, būtisks arguments bija lielais imigrantu skaits un akūta nepieciešamība atrisināt humanitāro situāciju.

Piemēram, kopveseluma imigrācijas politika raksturo Portugāli. Tās ieviestā valsts programma „Izvēles” (programma „Escolhas”) darbojas jau kopš šī gadsimta sākuma. Izglītības jomā tā sniedz atbalstu skolām, kurās mācās skolēni no sociālā riska ģimenēm un imigrantu ģimenēm, un ir vērsta uz skolas - kopienas attiecību veidošanu, tādējādi praksē īstenojot imigrantu ģimeņu integrāciju. Tā ir saskaņota ar Portugāles Imigrantu integrācijas otro plānu un galvenās rūpes tajā koncentrētas uz imigrantu pēcteču - otrās un trešās paaudzes - integrāciju.

Imigrācijas politikas veidošana notiek ciešā sadarbībā ar vietējām pašvaldībām un nevalstisko sektoru, deleģējot tiem funkcijas un finanses. Manuprāt, būtisks politikas elements ir uzticēšanās vietējai un arī imigrantu pašu ekspertīzei. Starp citu, daudzi nezina, ka lielai daļai otrās un trešās paaudzes imigrantu šajā valstī ir ukraiņu izcelsme. Portugāle imigrantu integrācijas politiku sadalījusi 17 ietekmes jomās: uzņemšana (ietverot uzturēšanās atļauju regulējumu un ģimenes apvienošanas nosacījumus); kultūra un valoda (kultūradaptācijas pasākumi un daudzveidīgs portugāļu valodas apguves piedāvājums līdz ar imigrantu dzimtās valodas, piem., Kaboverdes kreoliešu vai Ķīnas mandarīnu dialekta saglabāšanu).⁴ Seko nodarbinātība, profesionālā apmācība, pilnveide un uzņēmējdarbības dinamika, izglītība, solidaritāte un sociālā drošība, veselība, mājoklis, tiesības (ietverot visa veida tiesiskās aizsardzības pasākumus, ieskaitot ieslodzīto un noziegumu upuru tiesības); rasisms un diskriminācija, sabiedriskā līdzdalība un pilsonības pieejamība, imigrantu biedrošanās; imigrantu pēcnācēji, vecākās paaudzes imigranti, attiecības ar imigrantu mītnes zemēm; daudzveidības un starpkultūru dialoga veicināšana; dzimtes jautājumi, cilvēku tirdzniecība.

Cits pētījumos balstīts un visaptverošs imigrācijas politikas piemērs ir Luksemburga: maza, bagāta, droša valsts, kas nebaidās no imigrantiem, bet tos ar cieņu iesaista savā dzīvē. Simboliski, ka atbildīgā iestāde par imigrantu integrāciju ir Ģimenes un Integrācijas ministrija, kas sadarbojas ar Luksemburgas uzņemšanas un integrācijas aģentūru (saīsināti - OLAI). Politiku šajā jomā nosaka daudzgadīgais Nacionālais Integrācijas un pretdiskriminācijas plāns 2010 – 2014 (Multi-annual National Action Plan on Integration and Against Discrimination 2010-2014), saīsināti NAP. Tajā ir piecas prioritātes: 1. Integrācija kā divvirzienu process. 2. Nodarbinātība. 3. Mītnes zemes valodas, vēstures un institūciju pamatzināšanas. 4. Izglītība. 5. Starpkultūru dialogs⁵. Nesen veiktajā iedzīvotāju aptaujā

⁴ Resolution of the Council of Ministers no. 63/2009 of 23 July. The regulations of the Choices programme are given in Order no. 27/2009 of 6 August, published in the Official Journal of the Republic, Series 2, no. 151.

⁵OLAI, Summary of the results of the consultation on the 2012 priorities of the Multi-annual National Action Plan on Integration and Against Discrimination 2010-2014 http://www.olai.public.lu/en/publications/programmes-planactions-campagnes/plan/Summary_results-consultation-2012-priorities.pdf

OLAI, jau minētā Luksemburgas uzņemšanas un integrācijas aģentūra konstatējusi, ka iedzīvotāji par steidzamākajiem imigrantu integrācijas uzdevumiem uzskata sekojošos: reklamēt imigrantu iekļaušanās veiksmes stāstus, popularizēt imigrantus kā līderus, profesionāļus, sportistus, māksliniekus medijos un komunikācijas industrijā. Viņi min arī vispār iekļaujošas vides radīšanu; nepieciešamību informēt mājokļu īpašniekus par imigrantiem kā labiem nomniekiem; atbalstīt imigrantu nodarbinātību; publiski izteikties pret un nosodīt diskriminējošu praksi; organizēt dažādības un starpkultūru prasmju apmācības palīdzošo un tiesībsargājošo institūciju, publiskās pārvaldes profesionāļiem. Luksemburgas iedzīvotāji par svarīgiem uzdevumiem uzskata efektīvas pilsonības iegūšanas procedūras, kursus, lai pretendenti varētu nokārtot pilsonības eksāmenu, vienkārši un pieejami informēt par veselības aprūpes pakalpojumiem; organizēt pieejamus valsts valodas kursus, nodrošināt ārzemniekiem pieejamu informāciju, konsultācijas un atbalsta mehānismus.

Skaidrs, ka no šīm valstīm varam mācīties kopveseluma pieeju imigrantu integrācijā, nepaļaujoties uz politiskās konjunktūras spiedienu, piemēram, īpašu atbalstu sniegt reemigrantiem. Vēlreiz vēlos uzsvērt jau vairākkārt no manas puses publiskajā telpā izskanējušo: nav pieņemami, ja demokrātiskā valstī, kas atsaucas uz cilvēktiesību ideāliem, politiķi akcentē atbalstu savējiem - emigrantiem, kas atgriežas - un nostāda tos iepretim trešo valstu valstspiederīgajiem. Praktiķi, kas strādā izglītības un sociālā darba jomā, jums pateiks, ka, saskaroties ar abu grupu cilvēku atbalsta un izglītības vajadzībām, ir konstatējuši vairāk līdzību nekā atšķirību. Abu grupu pretnostatījums drīzāk ir attiecināms uz diskriminējošas attieksmes leģitīmāciju.

Kā tikt galā ar „ikdienas rasismu” Latvijā?

Politiskajās un plašsaziņas līdzekļu debatēs it visur nepamatoti bieži imigranti tiek saistīti ar nedrošības sajūtu, ko rada sabiedrības bažas par konkurenci nodarbinātības un mājokļu jomā, pieaugošās prasības attiecībā uz labklājību un vispārēja bailošanās par valsts drošību. Viņos saskata draudu. Arī Latvijā. Latvijas Cilvēktiesību centra neseno veiktajā pētījumā konstatēts, ka visizteiktākā ir neiecietība pret Aizkaukāza, Ķīnas, afrikāņu un kurdu izcelsmes cilvēkiem; apmēram 2/3 respondentu labprāt samierinātos tikai ar viņu īslaicīgu klātbūtni valstī. Latviešu un nelatviešu viedokļos dominē līdzīgas intensitātes neiecietība. Attiecībā uz musulmaņiem, 38 % latviešu un 39 % nelatviešu nevēlas tos redzēt Latvijā. Imigranti kā viesstrādnieki, īpaši no Ķīnas, Āfrikas valstīm, Vjetnamas, Turcijas, ir īpaši nemīlēti. Diemžēl tas attiecas arī uz jau tā no traumām cietušajiem bēgļiem un patvēruma meklētājiem⁶.

Risinājumi - mācāmies no kaimiņiem.

Visefektīvākie diskriminējošas runas un attieksmes apkarošanas veidi ir politiķu runu analīze un tajās vērojama rasisma atmaskošana; plašsaziņas līdzekļu satura monitorings, kas nosoda naida runu un aizspriedumu izplatīšanu, un aktīva pret naida runu vērsta satura integrēšana visās izglītības pakāpēs. Protams, kritēriju izstrādē vislabāk palīdzēs pašu problēmas skarto - imigrantu viedokļi par to, jo vairākkumam, ko pārstāvu arī es, bieži trūkst vajadzīgā jutīguma.

Izpēte un izpratne

Dānijas informācijas analīzes birojs *Catinet Research* veic regulāras intervijas ar apmēram 1000 imigrantiem un viņu pēcnācējiem, lai novērtētu viņu pieredzi attiecībā uz diskrimināciju, viņu subjektīvās izjūtas integrējoties un politikas procesa izvērtējumu. Imigrantu apsekošana ir kļuvusi par vienu no biroja darbības pamatvirzieniem, jo viņu uzskati un pieredze ir svarīga, bet integrācijas debatēs iesaistītajiem ierēdņiem un politikas veidotājiem bieži vien nezināma.

Vairāk informācijas: www.catinet.dk/

2007. gadā Luksemburga tika izvēlēta par Eiropas kultūras galvaspilsētu. Pamatojoties uz tās unikālo pārrobežu sadarbību ar Beļģiju, Franciju un Vāciju, par gada aktuālāko tēmu kļuva migrācija. Tā bija vienīgā no piecām

⁶ Vairāk informācijas www.humanrights.org.lv

tēmām, kas iemantoja korporatīvo sponsoru atsaucību. Ar migrāciju saistītos eksponātus, mākslas objektus, priekšnesumus par interesantiem atzina 80 % Luksemburgas iedzīvotāju, un tie palielināja kultūras patēriņu divās konkrētās mērķauditorijas grupās, proti, gados jaunu un bijušo imigrantu grupu vidū.

Vairāk informācijas:

www.mcesr.public.lu/presse/annee_culturelle_2007/portail_luxembourg_2007/

[Rapport_final_anglais.pdf](#)

Pašvaldību vēlēšanu laikā Grācā, Austrijā, 2008. gada janvārī, diskriminācijas novēršanas eksperti izveidoja vēlēšanu uzraudzības sistēmu, kuras mērķi bija radīt izpratni par diskrimināciju un uzlabot iesaistīto personu - deputātu kandidātu - galveno vēstījumu kvalitāti. Izmantojot "luksofora sistēmu" (sarkans/dzeltens/zaļš), tika novērtēti 650 teksti, kas vēlāk tika prezentēti četrās preses konferencēs un nobeiguma sabiedriskajā apspriešanās. Uzraudzību labvēlīgi uztvēra lielākā daļa partiju, un to var viegli pielāgot citām pilsētām un reģioniem.

Vairāk informācijas: <http://wahlkampfbarometer-graz.at>

Cite nationale de l'histoire de l'immigration muzejā Parīzē Francija vēstures kontekstā ir atspoguļota kā tradicionāla imigrācijas valsts, ko veidojusi dažādu viņņveidīgi imigrējušo iedzīvotāju integrācija. Muzeja kolekcijā pārsvarā ir atsevišķas liecības un senlietas. Kopš 2007. gada jūnija *Cite* muzejs ir iemantojis diezgan plašu uzmanību presē, apmeklētību un izveidojis saikni ar skolām, pētniekiem un NVO.

Vairāk informācijas: www.histoire-immigration.fr

Izglītības iestādes: kultūrsensitīvu pedagogu un orientācijas programmu trūkums.

Lai gan kopš 2010.gada imigrantu bērniem Latvijā piedāvā pirmsskolas un vispārējo pamatizglītību bez maksas, joprojām par vidusskolas izglītību ir jāmaksā. Mācības augstskolā arī ir par maksu, bet uz stipendijām līdzās Latvijas iedzīvotājiem pretendēt students trešvalstnieks var. Ja cilvēks no trešās valsts paliek bez darba, tad NVA tālākizglītības kursi viņam vai viņai ir pieejami. Sliktāk ir ar latviešu valodu: bezmaksas kursi ir pieejami tikai uz īslaicīgu projektu finansējuma pamata, toties tiešsaistē var mācīties latviešu valodas pamatus. Tātad izaicinājums ir izveidot elastīgu, pieejamu un draudzīgu oficiālās, Latvijas gadījumā - latviešu - valodas apguvi. Jaunākajā vecumposmā uzmanība jāpievērš arī skolēna dzimtās valodas attīstībai. Te mums noder iestrādes bilingvālajā izglītībā. Cits jautājums, vai atbalsts ikvienai imigrantu bērna dzimtajai valodai būs iespējams? Iebraucēju statistika norāda uz ķīniešu valodas dialektu, arābu valodu aktualitāti līdzās krievu valodai kā skolēnu dzimtajai valodai.

Eiropas Padome iesaka izglītības iestādēm apsvērt iespēju ļaut jauniebraucējiem tūlītējā skolas orientācijas posmā daļu no mācībām apgūt viņu dzimtajā valodā. Piemēram, EDSO norāda, ka pilnīga oficiālās mācību valodas apgūšana bērniem — imigrantiem, pirms viņiem tiek atļauts iekļauties vispārējās izglītības apgūvē, nav nedz vajadzīga, nedz rada priekšrocības. Valodas un izzīņas attīstība ir savstarpēji saistītas; tas nozīmē, ka skolēni — imigranti valodu labāk apgūs jēgpilnā, praktiskā un interaktīvā vidē.⁷ Otrās valodas mācīšanās jāiekļauj satura mācīšanās, kas atbilst vispārējās izglītības programmas mācību saturam. Vissekmīgākās programmas ietver šādus aspektus: augstus standartus un prasības otrās valodas apguvei; ciešu sadarbību starp citu mācību priekšmetu un valodu skolotājiem; vairāk stundu jauniebraucēju valsts valodas apguvei.

Imigrantu skolēniem pielāgotas izglītības ieviešanā Latvija var mācīties no Lietuvas pieredzes. 2005. gadā Lietuvā notika izglītības politikas izvērtējuma pētījums par to, kā migrantu skolēni integrēti Lietuvas skolās. Rezultāti bija slikti: konstatēja, ka skolotājiem trūkst starpkultūru kompetences. Valsts noreāģēja, un 2008.gadā radīja jaunas integrācijas programmas, kā arī ieplānoja pasākumus un resursus skolotāju kultūrkompetences attīstībai. Tagad klasēs, kurās mācās pietiekams imigrantu skolēnu skaits, strādā divi skolotāji – viens no viņiem palīdz, tulkojot stundas gaitā nesaprotamo skolēniem no citas valsts, atbalsta

⁷Integrācijas rokasgrāmata politikas veidotājiem un integrācijas speciālistiem, 3.izdevums, MPG, 2010., 136.lpp.

skolēnus arī psiholoģiski. Bināru mācību darbu apmaksā valsts, jo, tāpat kā Latvijā, nauda seko skolēnam, bet kopš 2011. gada skolēnam ar īpašām izglītības vajadzībām par 25% vairāk.

Izglītības iestādēm ir pienācīgi jānovērtē jauniebraucēju iepriekšējais izglītības līmenis, kas iegūts viņu izcelsmes valstī. Tādās valstīs kā Beļģija, Ungārija, Luksemburga, Malta, Portugāle un Rumānija novērtējumu par iepriekš iegūto izglītību ārvalstīs, lai skolēnus uzņemtu pilna laika obligātās izglītības mācībām, veic, pamatojoties uz skolēnu izcelsmes valstu kritērijiem izglītības apguvei. Beļģijā patvēruma meklētāji vai bēgļi, kuri nevar uzrādīt dokumentus, kas nepieciešami ārvalstīs iegūtas augstākās izglītības, pamatizglītības vai vidējās izglītības atzīšanas procedūrām, var sniegt svinīgu paziņojumu. Francijā izglītības līmeni un valodas prasmes novērtē specializēts Valsts Izglītības ministrijas dienests skolēnam saprotamā valodā tūlīt pēc skolēna ierašanās šajā valstī. Latvijā ārzemēs izdots izglītības dokumenta oriģināls un atzīmju izraksts jums jāiesniedz ekspertīzei Akadēmiskās informācijas centrā (AIC). AIC noskaidro izglītības iestādes darbību konkrētajā valstī un jūsu apgūtās programmas līmeni. Pēc tam AIC izsniedz izziņu par to, kādam Latvijā izsniegtam izglītības dokumentam ārvalstu izglītības dokuments var tikt pielīdzināts. Šis pakalpojums ir bez maksas.

Gan skolas administrācijai, gan skolotājiem, strādājot daudz kultūru vidē, jābūt gana gudriem un izprotošiem pret skolēnu dažādajām identifikācijām un grupas procesiem klasē, gan arī jāizprot savi personīgie aizspriedumi. Proti, personīgo toleranci jāsavieno ar profesionālam sniegtam nepieciešamo kultūrkompetenci. Skolotājiem, kuri strādā daudzveidīgā klasē, būtu jāņem talkā skolotāja palīgs, vai arī pašiem jātiek galā ar izaicinājumu – pievērst pienācīgu uzmanību skolēnu individuālajām mācīšanās prasmēm un atbalstīt, kad nepieciešams. Lai problēmu risinātu, valsts var izstrādāt iniciatīvas, lai veicinātu tādu mācībspēku pieteikšanos darbā, kuri nākuši no imigrantu vai minoritāšu vides. Daži pierādījumi liecina par labvēlīgu ietekmi uz skolēnu — imigrantu sasniegumiem, jo skolotājiem no imigrantu vai minoritāšu vides ir tendence labvēlīgāk uztvert sadarbību ar skolēniem — imigrantiem un gaidīt labvēlīgākus rezultātus no šādas sadarbības.⁸

Latvijā ir iecerējuši cilvēki ne vien darba, bet arī ģimenes apvienošanas nolūkā. Viņiem dzimst bērni, un īpaši aktuāls kļūst kultūru daudzveidībai atvērtas pirmsskolas jautājums. Augstas kvalitātes pirmsskolas izglītības iestādes pielāgojas citu kultūru pārstāvju ģimeņu vajadzībām. Pirmsskolas izglītības iestāžu skolotājiem ir lietderīgi apgūt arī latviešu kā otrās valodas mācīšanu, darbā var pieņemt auklītes, kas dzimušas ārvalstīs un ir ieguvušas profesionālo apmācību.

Vecāki skolā vienmēr ir svarīgi un gaidīti, bet īpaša uzmanība jāpievērš iecerējušo skolēnu vecākiem – viņus jāprot sasniegt, uzrunāt, ieinteresēt, iegūt uzticēšanos un nepazaudēt. Vairākas valstis ir eksperimentējušas ar brīvprātīgajām pieaugušo tālākizglītības programmām, lai noskaidrotu, vai tās atbilst vecāku — imigrantu vajadzībām un palīdz pārveidot skolu par kopienu centru, kas apvieno gan vietējos skolēnus, gan skolēnus — imigrantus. Šīs programmas, kas zināmas arī kā “plaša mēroga skola”, “kopienas skola” vai “pilnu pakalpojumu skola”, ir balstītas uz vecāku iesaistīšanās veicināšanas koncepciju. Iespēju nodrošināšana vecākiem apgūt mītnes valsts valodu un mācīties valodu mājās var vairost viņu uzticību skolai un viņu prasības un atbalstu bērnu sekmju uzlabošanai.

Ārpusskolas pasākumi veicina sadarbību starp skolēniem — imigrantiem un vietējiem skolēniem, organizētājām skolām, vecākiem un imigrantu apvienībām. Piemēram, sporta pasākumi un vasaras nometnes var veicināt saskarsmi starp bērniem — imigrantiem un vietējiem bērniem. Bērnu vecākus var aicināt piedalīties un, ja iespējams, palīdzēt šo

⁸ Integrācijas rokasgrāmata politikas veidotājiem un integrācijas speciālistiem, 3.izdevums, MPG, 2010., 138.lpp.

pasākumu organizēšanā. Pasākumus var arī organizēt sadarbībā ar mazākumtautību nevalstiskajām organizācijām.

Labā prakse

Jau ilgstoši līdzīga prakse ir pieņemta Lielbritānijā. Saskaņā ar “Etnisko minoritāšu izglītības dotāciju” (*Ethnic Minority Achievement Grant*) (EMAG) tiek piešķirti līdzekļi, ņemot vērā to skolēnu skaitu skolā, kuri nākuši no etnisko minoritāšu ģimenēm, kuriem bijušas sliktas sekmes mācībās, un kuri apgūst otro valodu.

Vairāk informācijas: www.qca.org.uk/qca_7278.aspx

Anglijas un Velsas skolu apmācības un attīstības aģentūra piesaista jaunus skolotājus,

kam ir acīmredzama migrantu izcelsme, organizējot mērķtiecīgus reklāmas pasākumus, darbaudzināšanas programmas, piešķirot apmācību stipendijas un nosakot atlases mērķus pedagoģijas augstskolām.

Vairāk informācijas:

www.tda.gov.uk/partners/recruiting/diversesociety.aspx?keywords=ethnic

Kopš 2004. gada “Daudzveidība un multikulturālisms” ir obligāts mācību priekšmets, kurā Lielbritānijas skolu skolēniem vecumā no 11 līdz 19 gadiem jākārtos pārbaudījumi. Šis mācību priekšmets aptver jautājumus, kas saistīti ar daudzveidību sabiedrībā, tostarp etniskajās un reliģiskajās kopienās un viņu kultūrā, mainīgajām iekšējās un ārējās migrācijas tendencēm un politiskajiem un ekonomiskajiem cēloņiem, kuru dēļ notiek iekšējā un ārējā migrācija.

Vairāk informācijas: <http://curriculum.qca.org.uk/index.aspx>

Zviedrijā skolēni, kuri apmeklē obligātās izglītības un vidējās izglītības iestādi, ir tiesīgi saņemt dzimtās valodas apmācību ar šādiem nosacījumiem: vienam vai abiem no vecākiem/aizbildņiem dzimtā valoda nav zviedru valoda, attiecīgi tā ir valoda, kurā skolēns sazinās ikdienā, skolēnam jau ir konkrētās valodas pamatzināšanas, un viņš vēlas to mācīties. Mācības nodrošina, ja ir vismaz pieci skolēni un viens skolotājs, tā ir vispārpieņemta prakse skolās, kurās ir augsts skolēnu — imigrantu īpatsvars, un privātskolās ar valodu novirzienu. Nesen veikta pētījumā novērots, ka dzimtās valodas apguve var labvēlīgi ietekmēt bērna sekmes mācībās.

Vairāk informācijas:

http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/eurybase/pdf/section/SE_EN_C10_7.pdf

Līdzdalība politikā: pirmais solis - NVO, otrais solis - politiska partija.

Imigrantiem - trešo valstu valstspiederīgajiem Latvijā ir ierobežotas tiesības piedalīties politiskajā dzīvē - viņiem nav tiesību piedalīties vēlēšanās ne nacionālā, ne pašvaldību līmenī, viņi nevar ne piedalīties, ne rosināt tautas nobalsošanu, nemaz nerunājot par politiskas partijas dibināšanu. Tās visas ir tikai valsts pilsoņu prerogātas.

ES padomes apstiprinātie „Kopīgie pamatprincipi imigrantu integrēšanas politikai Eiropas Savienībā” paredz, ka imigrantu piedalīšanās demokrātiskā procesā, īpaši vietējā līmenī, veicina integrāciju⁹.

Eiropas Padomes ietvaros izstrādātā Konvencija par ārzemnieku piedalīšanos sabiedriskajā dzīvē vietējā līmenī, 6.pantā paredz ārzemnieka tiesības piedalīties pašvaldību vēlēšanās, ja viņš dzīvojis attiecīgajā valstī vismaz piecus gadus. Latvijas gadījumā (piecus gadus bez pārtraukuma uzturoties valstī) viņš ir ieguvis pastāvīgās uzturēšanās atļauju. Šo konvenciju ratificējušas piecas dalībvalstis: Dānija, Somija, Itālija, Nīderlande un Zviedrija. Daudzās citās valstīs ārzemnieki balso, pamatojoties uz nacionālo normatīvo aktu. Piemēram, Lietuvas Pašvaldību vēlēšanu likuma (*Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas*) 2.panta trešā daļa paredz šādas tiesības ārzemniekiem, kas dzīvo valstī uz pastāvīgās uzturēšanās atļaujas pamata. Kopumā 17 ES dalībvalstīs pašvaldību vēlēšanās varēja piedalīties personas, kas nav ES pilsoņi (Beļģija, Čehija, Dānija, Igaunija, Spānija, Somija, Ungārija, Īrija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Nīderlande, Portugāle, Zviedrija, Slovēnija, Slovākija, Lielbritānija); 10

⁹ Council of the European Union, Press release, 2618th Council meeting, Justice and Home Affairs, 14615/04 (Presse 321), 19.11.2004, pp. 19-25

dalībvalstis šādas tiesības neparedzēja (Austrija, Bulgārija, Kipra, Vācija, Francija, Grieķija, Itālija, Latvija, Polija, Rumānija). 13 dalībvalstīs tiesības piedalīties vēlēšanās ietvēra gan aktīvas, gan pasīvas tiesības (tiesības tikt ievēlētam). Tomēr dažās dalībvalstīs (piemēram, Čehija, Spānija, Malta, Portugāle un Lielbritānija) tiesības piedalīties vēlēšanās bija ierobežotas (piemēram, garantētas tikai atsevišķu valstu pilsoņiem uz savstarpējās vienošanās pamata vai bijušo koloniālo teritoriju pilsoņiem)¹⁰.

Spānijā pilsoņu laulātie var pieteikties pilsonībai pēc tam, kad viņi valstī ir pastāvīgi

uzturējušies vienu gadu un stājušies laulībā, savukārt Itālijā — pēc sešiem mēnešiem, ja laulātais jau ir pastāvīgais iedzīvotājs. Tādās valstīs kā Beļģija un Portugāle minētais attiecas arī uz pilsoņu partneriem vai kopdzīves partneriem.¹¹

Imigranti, kuri savu nākotni saista ar kādu konkrētu valsti, ir ieinteresēti tajā dzīvot pastāvīgi kā pilntiesīgi valsts sabiedrības locekļi. No politikas viedokļa, kur trešās valsts valstspiederīgais var dibināt nevalstisku organizāciju vai iesaistīties jau esošās nevalstiskajās organizācijās, dibināt arodbiedrību vai būt par arodbiedrību biedru, šīs pulcēšanās un biedrošanās brīvības, manuprāt, jāpapildina ar tiesībām veidot politiskas partijas un vēlēšanu pašvaldības pārvaldi, ja ilgstoši esi dzīvojis tās teritorijā, tur strādājis un tev ir pastāvīgās uzturēšanās atļauja. Tas būtu tikai taisnīgi.

P.S. Rakstu pabeidzu 25. janvārī, bet 26. janvārī Mira, ko jau pazīstat, kopā ar studentiem Gigu un Mišu organizēja atbalsta piketu Ukrainas opozīcijas aktīvistiem pie Brīvības pieminekļa. Vairāk skatiet <https://www.facebook.com/events/212950848906801/>. Tas liecina, ka arī ierobežotās politiskās līdzdalības iespējas aktīvi cilvēki no trešajām valstīm arī ES dalībvalsts Latvijas cilvēkiem var atgādināt gan viņu atmodas laika pieredzi, gan solidaritātes izjūtas ar demokrātijas alkstošiem cilvēkiem, kuru tiesības policejisks režīms ignorē. Biju piketā, satiku Miru un par to viņai pateicu paldies.

¹⁰ Geyer F. Trends in the EU-27 regarding participation of third-country nationals in the host country's political life. Briefing paper, the European Parliament's Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs.

¹¹ Turpat, 109.lpp.